

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ НАУЧНЕ ЗАСНОВАНОСТИ ТЕМЕ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ КАНДИДАТКИЊЕ ЈЕЛЕНЕ МИХАЈЛОВ

Наставно-научно веће Универзитета у Београду – Факултета политичких наука је на седници одржаној 7. маја 2026. године донело одлуку којом се формира Комисија за писање извештаја за оцену научне заснованости теме докторске дисертације кандидаткиње Јелене Михајлов, под насловом „Институционални приступи интеркултуралности: анализа музејских пракси у Војводини“ у следећем саставу: доц. др Милош Ничић (Факултет политичких наука Универзитета у Београду), доц. др Никола Бељинац (Факултет политичких наука Универзитета у Београду), др Иван Ђорђевић (виши научни сарадник Етнографског Института САНУ), проф. др Марина Симић (редовна професорка Факултета политичких наука Универзитета у Београду).

На основу детаљног увида у пријаву докторске дисертације кандидаткиње Јелене Михајлов, Комисија Наставно-научном већу Факултета политичких наука Универзитета у Београду подноси следећи

ИЗВЕШТАЈ

1. Основни подаци о кандидаткињи и дисертацији

Јелена Михајлов је докторанткиња на докторским академским студијама на студијском програму Културологија на Факултету политичких наука Универзитета у Београду. Основне студије Историје уметности завршила је на Филозофском факултету Универзитета у Београду, а мастер студије на Факултету политичких наука, на смеру Теорија културе, где је 2010. године одбранила мастер рад „Регионална културна сарадња у Југоисточној Европи“ код проф. др Бранимира Стојковића. Њена истраживачка интересовања усмерена су на политичку и културну динамику националних мањина, са посебним фокусом на формирање идентитета и међуетничке односе у постконфликтним друштвима. У оквиру ове области посебно је заинтересована за процесе музеализације постконфликтног наслеђа и положај „нових“ мањина у промењеним друштвеним околностима.

Као сарадница Европског центра за мањинска питања (ЕСМІ), истраживачког института са седиштем у Фленсбургу (Немачка), од 2023. године била је задужена за координацију активности на пројекту у области мањинских права у Србији, уз учешће у истраживањима усмереним на праксе у области мањинских права и међуетничких односа у Србији, као и на приступе заштити мањинских права у немачко-данској пограничној регији. Током три месеца 2024. године реализовала је истраживачки пројекат подржан од стране УНЕСКО, са резиденцијалним боравком у Данској, који се бавио разумевањем начина на које се конфликтне историје интерпретирају и укључују у музејске наративе, са фокусом на немачку мањину у немачко-данској пограничној

регији. Ауторка је и коауторка више радова из области културе, мањинских политика и регионалне сарадње. Ради као консултанткиња и независна истраживачица а од 2010. године је активна у цивилном сектору у областима културе и регионалне сарадње.

Избор објављених чланака:

1. Mihajlov J., „Grizelda Polok – projekat feminističkog preispitivanja istorije umetnosti”, *Kultura*, br. 136, 2012, str. 146–162. M51

У раду „Grizelda Polok – projekat feminističkog preispitivanja istorije umetnosti” Јелена Михајлов анализира кључне концепте којима се у свом теоријском раду бавила Гризелда Полок (Griselda Pollock), једна од најзначајнијих историчарки уметности феминистичке оријентације, чији је рад у великој мери обележио период актуализовања феминистичких тенденција у уметности и историји уметности. У овом чланку се као централни концепт у раду Г. Полок издваја концепт феминистичких интервенција у историјама уметности, који је допринео актуализовању тзв. женског питања, указујући на фалоцентричност институционално доминантне историје уметности и потребу преиспитивања патријархалних образаца ове академске дисциплине. У раду су приказане кључне тенденције које Г. Полок разматра у својим текстовима, пре свега критика доминантних модела историје уметности и начина на које су достигнућа уметника вреднована, бележена, занемаривана и искључивана, као и преиспитивање ограничења појединих феминистичких приступа у овој области. Наведене тенденције су сагледане у ширем контексту друштвених промена и појаве нових интерпретативних метода у историји уметности у датом периоду, као и у оквиру рецепције ставова Г. Полок у српским феминистичким токовима.

2. Mihajlov J., „Regionalna kulturna saradnja u Jugoistočnoj Evropi”, *Kultura*, br. 127, 2010, str. 309–335. M52

У раду „Regionalna kulturna saradnja u Jugoistočnoj Evropi” Јелена Михајлов истражује културну сарадњу између земаља Југоисточне Европе, са акцентом на културну повезаност и сарадњу у оквиру земаља бивше Југославије, као и на могућност постојања заједничког културног идентитета у овом региону. Посебна пажња је усмерена на политичке и институционалне факторе који подстичу или ограничавају регионалну сарадњу, при чему се показује да је њен интензитет неуједначен и најчешће условљен спољним политичким притисцима, док су унутрашње културне и историјске везе значајне, али недовољне за њено стабилно одржавање. Анализа фактора који обликују културне везе у региону, укључујући језичку блискост, историјске односе, религију, територијалну блискост и улогу мањина, показала је да су они истовремено деловали као механизми повезивања, али и као извори тензија и разграничења. Налази истраживања указују да је, иако оптерећена политичким споровима, нерешеним конфликтима и процесима националне хомогенизације, културна сарадња остајала најинтензивнија у оквиру постјугословенског

простора.

3. Михајлов Ј., „О политици афирмативне акције”, *Теме*, Ниш, бр. 2, 2009, стр. 639–662. M24

У раду „О политици афирмативне акције“ анализирана је примена мера афирмативне акције, њихова оправданост и критеријуми на основу којих се примењују, што је и даље предмет бројних дебата. Кандидаткиња је испитивала начине на које се ови механизми користе за унапређење положаја маргинализованих група, са посебним освртом на родну равноправност, положај Рома и остваривање права националних мањина. У овом чланку анализирани су најзаступљеније мере афирмативне акције које се примењују у САД и Европи, позитивне и негативне стране њихове примене, као и постојање ових одредби у законима који се односе на мањинска права. Полазећи од искустава у САД, рад указује на различите историјске и друштвене контексте који условљавају да се афирмативна акција у Европи развија на другачији начин. У истраживању се користи анализа међународних правних оквира и препорука, као и компаративни приступ који обухвата различите европске праксе. Налази указују да су ове мере и даље неопходне, будући да, иако постоји формална правна једнакост, у пракси и даље постоје значајне неједнакости, али да њихова ефикасност зависи од систематичне примене, законске подршке и ширих друштвених промена.

4. Mihajlov J., prikaz knjige „Globalni ekran: Od filma do smartfona”, Žil Lipovetski i Žan Seroa, *Časopis za upravljanje komuniciranjem – CM*, vol. 8, br. 27, 2013, str. 185–190. M52

Поред ових, кандидаткиња је учествовала и у реализацији више анализа јавних политика и објављивању текстова на стручним онлајн платформама:

1. Đorđević, Lj., Mihajlov, J., „Saveti za međuetničke odnose: izazovi i mogućnosti za revitalizaciju”, European Centre for Minority Issues (ECMI), maj 2025.
2. Mihajlov, J., „Sprovođenje manjinskih javnih (kulturnih) politika kroz prakse institucija kulture u Vojvodini”, projekat „Dijalog za promene: podrška reformama kroz saradnju organizacija civilnog društva i javnih vlasti”, Beogradska otvorena škola (BOŠ), 2022.
3. Đorđević, Lj., Beretka, K., Mihajlov, J., „National Minorities in Serbia’s Student Protests: Unpacking Intra- and Intergroup Dynamics”, ECMI Minorities Blog, European Centre for Minority Issues (ECMI), September 2025.

Јелена Михајлов је излагала на више конференција и учествовала на летњим школама (избор):

- *Hrvati u Vojvodini između integracije i stigmatizacije*. Рад представљен на научно-стручном скупу “Mostovi suradnje – hrvatsko-srpski odnosi u svjetlu 150 godina od rođenja Svetozara Pribićevića”. Двор, Хрватска, 15–16. октобар 2025. (са Љубицом Ђорђевић)
- *Međugrupni kontakti i višestruki identiteti u nemačko-danskom pograničnom regionu*. Рад представљен на 18. међународном научном скупу „Hrvatsko-srpski odnosi”, Голубић, Хрватска, 22–26. август 2025. (са Љубицом Ђорђевић)
- Панелисткиња на: Federal Union of European Nationalities: FUEN WB Network Meeting „Approaches to Addressing Hate Speech Against Minorities in the Western Balkans“. Скопље, Северна Македонија, 6–8. март 2025. (са Љубицом Ђорђевић)
- „The III European Forum ‘Diversity and Cooperation’”, Federal Agency for Civic Education и MitOst e.V. (Немачка, Пољска, Азербејџан, октобар 2017 – фебруар 2018).

Кандидаткиња Јелена Михајлов је пријавила докторску дисертацију под називом **„Институционални приступи интеркултуралности: анализа музејских пракси у Војводини“** на Факултету политичких наука Универзитета у Београду.

2. Предмет и циљ дисертације

Предмет дисертације кандидаткиње Јелене Михајлов јесу институционални приступи интеркултуралности, који се анализирају кроз музејске праксе. У истраживању се под тим приступима подразумевају нормативни, организациони и програмски обрасци, обликовани како интерним институционалним стратегијама, тако и ширим оквиром културних политика кроз које музеји концептуализују и уређују односе према темама мањина, идентитета и интеркултуралности. Узимајући у обзир да су у Републици Србији националним саветима националних мањина законом поверена јавна овлашћења у области културе, као и да се уређивање мањинских културних права регулише и другим законима и документима јавних политика, ова анализа ће обухватити и релевантна законска решења и јавне политике у области мањинских права која се односе на културу.

Јелена Михајлов у свом истраживању полази од разумевања наведених политика као нормативног и дискурзивног оквира, док се музеји посматрају као простори у којима се тај оквир посредује, тумачи и трансформише кроз свакодневне институционалне праксе. Фокус рада усмерен је на интеркултуралност као концепт, политику и праксу, односно на јаз између њене нормативне промоције и начина на који се она (не)остварује у институционалним, конкретно музејским праксама. Музеји се стога овде посматрају као места преговарања и реинтерпретације јавних политика кроз праксе репрезентације и интерпретације културних разлика.

Кандидаткиња у раду полази од тезе да је културна политика, као јавна политика у области културе, „посредована” кроз праксе институција културе. При том наглашава да институционалне праксе не представљају само простор имплементације политика, већ и место њиховог обликовања и производње, што указује на дијалектичан однос између политика и пракси. Овај однос се посебно огледа у деловању музејских

службеника и културних радника као актера који кроз свакодневне институционалне праксе посредују и трансформишу јавне политике. Из тог разлога разумевање јавних политика захтева анализу начина на који неформалне праксе и реакције службеника „на терену“, у комбинацији са правилима и процедурама институција, обликују оно што јавност на крају доживљава као учинак институција.

Општи циљ истраживања кандидаткиње Јелене Михајлов је анализа интеркултурних аспеката музејских пракси у Војводини. Кандидаткиња анализира ове аспекте кроз истраживање начина на које музеји као институције културе посредују у односима између већинских и мањинских етно-културних идентитета. У раду се испитују односи између културних политика, законских решења и јавних политика у области мањинских права, с једне стране, и институционалних приступа, с друге. Анализирају се оквири који обликују интеркултурне процесе, као и улога музеја у конструкцији различитости и другости у контексту јавних политика. **Посебни циљеви** њеног истраживања су: испитивање односа културних политика и институционалних приступа, укључујући и сродне политике релевантне за обликовање мањинских идентитета и разумевање позиционирања мањинских и већинских идентитета у оквиру музејских пракси.

Концепт идентитета се у овом раду користи као аналитичко средство за посредно сагледавање интеркултуралности музејских пракси.¹ Интеркултуралност се у раду не посматра као одвојена од идентитета, већ као концепт који се кроз идентитетске наративе, репрезентације и праксе конкретно артикулише. Анализа се стога може посматрати и кроз призму идентитетских политика, односно начина на који се идентитети преговарају и артикулишу у институционалним оквирима.

У теоријском смислу, Јелена Михајлов се у раду ослања на конструкционистичку перспективу, према којој су, како то формулишу Бергер и Лукман (Peter L. Berger, Thomas Luckmann), идентитети „друштвено конструисани“ и стоје с друштвом у дијалектичком односу формирајући се кроз друштвене процесе и интеракције, при чему их друштвени односи одржавају, модификују или преобликују, а сами идентитети истовремено реагује на друштвену структуру и учествује у њеном обликовању.² У аналитичком смислу, приступ који имају Брубејкер и Купер (Rogers Brubaker, Frederick Cooper) је значајан будући да омогућава критичко разматрање идентитета истовремено разликујући његову улогу као категорије праксе, односно начина на који се користи у свакодневним и институционалним интеракцијама, и као категорије анализе, односно теоријског инструмента у социолошкој и институционалној анализи.³

Будући да је истраживање усмерено на утврђивање начина на које се граде и артикулишу културни идентитети етно-културних мањина у Војводини кроз музејске праксе, то подразумева испитивање начина на који се различитост, односно другост

¹ Rodžers Brubejker; Frederik Kuper, „S onu stranu „identiteta“ у: *Reč*, 69(15) (2003): 405–445.

² Peter L. Berger i Thomas Luckmann, *Socijalna konstrukcija zbilje* (Zagreb: Naprijed, 1992).

³ Rodžers Brubejker i Frederik Kuper, „S onu stranu „identiteta“, у: *Reč*, 69(15) (2003): 405–445.

артикулише кроз праксе музеја као институција културе. Приступ обухвата утврђивање различитих форми заступљености садржаја култура етно-културних мањина у Војводини, како би се идентификовали и објаснили институционални механизми укључивања и искључивања мањинских култура.

За анализу пракси музеја релевантан је оквир нове музеологије, као доминатног теоријског правца за културолошку анализу музеја, који посматра музеје као институције које активно учествују у обликовању културних наратива. Јелена Михајлов у истраживању полази од идеје да се музеји и сродне институције културе могу посматрати као места која артикулишу друштвене односе моћи, па се овом анализом продире у сложене начине на које се моћ – у овом случају моћ да се дефинише мањинска култура – конституише на пресеку закона и институционалних пракси. У овом контексту кандидаткиња узима као важно полазиште за анализу Фукоове (Michel Foucault) анализе односа знања и моћи, које омогућавају критичко разумевање институционализације норми и вредности, а у контексту укључивања маргинализованих друштвених група, представљају важно место у анализама музеја. Фукоов дискурзивни приступ разумевању моћи, која се не спроводи искључиво „одозго“, већ се обликује кроз свакодневне институционалне праксе, кандидаткиња доводи у везу са концептом „бироократије на терену“ (*street-level bureaucracy*), који је значајно теоријски разradio Мајкл Липски (Michael Lipsky), наглашавајући улогу актера „на терену“ (*front-line workers*) у посредовању, интерпретацији и трансформацији јавних политика.⁴ У том смислу, кустосе и друге музејске раднике кандидаткиња посматра као актере чије праксе обликују културне и сродне јавне политике у конкретним институционалним контекстима.

У њеном истраживању мултикултурализам представља важан теоријски оквир за анализу артикулације мањинских идентитета у институцијама културе, будући да концепт интеркултурализма у оквиру научних и теоријских оквира још увек није теоријски добро утемељен, што отежава његову прецизну концептуалну артикулацију и примену у систематским анализама. Кандидаткиња указује на разлике између приступа овим концептима у академском и политичком домену, узимајући у обзир различите расправе о сличностима, разликама и потенцијалним ограничењима који се између ова два концепта истичу у академској литератури.⁵ Полазећи од становишта да се мултикултурализам може развијати у интегративном или сегрегативном облику, односно да „мањинска политика може да делује позитивно (интегративно) или

⁴ Michael Lipsky, нав. дело.

⁵ Tariq Modood and Nasar Meer, „Rejoinder: Assessing the Divergences on our Readings of Interculturalism and Multiculturalism,“ *Journal of Intercultural Studies*, 33(2) (2012): 233–244; Nasar Meer, Tariq Modood, Ricard Zapata-Barrero (ed.), *Multiculturalism and Interculturalism: Debating the Dividing Lines* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2016); Will Kymlicka, „The rise and fall of multiculturalism? New debates on inclusion and accommodation in diverse societies,“ In: Vertovec, Steven; Wessendorf, Susanne (ed.), *The Multiculturalism Backlash: European Discourses, Policies and Practices* (London: Routledge, 2010).

негативно (дезинтегративно) на опште друштвене процесе“,⁶ она анализира начине на који институције у пракси производе интегративне или дезинтегративне ефекте.⁷

У складу са претходно изложеним, теза кандидаткиње Јелене Михајлов полази од теоријских модела развијених у оквиру нове музеологије,⁸ фокусирајући се притом на анализу друштвено-политичких процеса у оквиру којих се развијају музеји, укључујући и анализу доминантних наратива и идеологија. Даље, бавећи се мањинским и маргинализованим културама са фокусом на репрезентације „других“ и „другости“ кроз институције културе, њено истраживање има за циљ да повеже теоријске моделе развијене у оквиру нове музеологије са различитим аспектима теорија које се баве питањима идентитета, међу којима значајно место имају теорије интеркултуралности и мултикултурализма. Због тога теоријски модели развијени у оквиру нове музеологије и теорије мултикултурализма заједнички представљају полазни теоријски оквир истраживања. На тај начин овај рад излази из оквира „старе“ музеологије као уже научне области и фокусира се на анализу дискурса моћи и маргинализованих култура, чиме се истиче значај ширег друштвеног контекста истраживања. Истраживање се такође ослања на принципе антропологије јавних политика, која омогућава испитивање начина на који се нормативни оквири и политике интеркултуралности спроводе и тумаче у конкретним музејским праксама, као и њихов утицај на артикулацију мањинских идентитета.

3. Опис садржаја дисертације

У *уводном поглављу* рада биће објашњен предмет и циљ дисертације, уз навођење контекста, укључујући етнички састав становништва Војводине, како би се истакле специфичности друштвеног окружења релевантне за спровођење овог истраживања. Такође, у овом поглављу ће бити систематски разрађен методолошки и истраживачки приступ који се примењује у раду и представљен научни и друштвени допринос дисертације, као и њена могућа ограничења.

У *првом поглављу* разматраће се основни појмови, уз проблематизацију њиховог дефинисања и концептуализације: интеркултурализам, односно интеркултуралност, мултикултурализам, култура, као и појам идентитета као један од централних појмова овог истраживања, са посебним фокусом на изградњу колективних идентитета.

⁶ Пија Вујаčić, „Deset godina nove manjinske politike u Srbiji“, *Politička misao*, 49(2/2012) (2012): 150.

⁷ Критике политика мултикултурализма односе се у великој мери баш на његове сегрегативне аспекте, да се, инсистирањем на разликама, мањине искључују из главних токова друштва и на тај начин долази до њихове „гетоизације“. Горан Башић описује концепт сегрегативне мултикултуралности као модел који уважава поштовање и заштиту права националних мањина, али не поспешује њихову интеграцију у друштво, објашњавајући овакав модел друштвених веза синтагмом „паралелних светова“ који кооегзистирају једни уз друге, толеришу једни друге, али без интензивнијих културних прожимања. Goran Bašić, „Politika multikulturalnosti: zaštita ili kontrola etničkih identiteta?“, *Filozofija i društvo*, 3/2007 (2007): 167–195.

⁸ Пјотр Пјотровски наводи и термин „критичке студије музеја“, истичући да се ови термини често користе алтернативно. Pjotr Pjetrovski, нав. дело, 21.

Наведени концепти се разматрају у функцији теоријског утемељења и продубљеног разумевања централног концепта – интеркултуралности.

У *другом поглављу* биће анализирани културне политике, као и законодавни оквир и јавне политике у области мањинских права у Србији у контексту идентитетских политика, уз осврт на међународне норме и стандарде релевантне за обликовање националног оквира. Биће дат историјски преглед промена и доминантних тенденција културних политика у Србији, посебно у односу на националне мањине, како би се контекстуализовало актуелно стање у складу са међународним препорукама и праксом.

У *трећем поглављу*, полазећи од тезе да су ове политике „посредоване“ кроз институције културе, биће анализиран институционални оквир и начини на које се институције културе у Војводини односе према мањинским питањима, са фокусом на етно-културне мањине и анализу механизма укључивања. Поглавље обухвата и разматрање оснивања пет Завода за културу националних мањина (2008. године) као и некадашњег Завода за културу Војводине, данашњег Културног центра Војводине „Милош Црњански“. Ово ће представљати шири оквир за даљу анализу музеја тако што омогућава увид у начине на које се кроз институције конструишу мањински идентитети.

Четврто поглавље ће бити посвећено разматрању Нове музеологије као теоријског оквира за разумевање музеја као институција у оквиру студија културе, у функцији истраживања институционалних интеркултурних пракси. Поглавље ће обухватити анализу система репрезентације – политика и поетика излагања, односно „дискурса моћи“, као и анализу концепта инклузивног музеја. У оквиру тога биће разрађене теоријске претпоставке о репрезентацији мањинских култура, уз илустрацију примера друштвеног укључивања мањинских заједница кроз музејске праксе.

У *петом поглављу*, применом методе студије случаја, биће анализирани сталне и повремене поставке Музеја Војводине у Новом Саду, као и три градска музеја у Кикинди, Зрењанину и Суботици. Истраживање ће бити допуњено анализом два мањинска музеја: Музеја Подунавских Шваба у Сомбору и Музеја Словака у Бачком Петровцу.

У *шестом поглављу* биће изложена закључна разматрања.

4. Истраживачка питања и хипотезе

Основно *истраживачко питање* од ког Јелена Михајлов полази у овом раду гласи: На који начин је концепт интеркултуралности, формулисан кроз културне политике и сродне јавне политике у области мањинских права, посредован кроз институционалне приступе и музејске праксе у Војводини, и како ови процеси обликују позиционирање мањинских и већинских етно-културних идентитета у оквиру културних политика?

Одговор на ово истраживачко питање кандидаткиња разматра посредно, кроз *додатно*

истраживачко питање које из њега произлази: На који начин се етно-културни мањински идентитети конструишу кроз музејске праксе као институционализоване културне праксе? У том контексту, фокус овог истраживања усмерен је на саме музеје и на улогу ових институција културе у политикама и праксама успостављања и представљања „културне разлике“.

Помоћна истраживачка питања од којих кандидаткиња полази у раду су:

- Како се концепт интеркултуралности артикулише у културним и јавним политикама, као и у стратешким документима у области мањинских права у Србији и Војводини?
- На који начин музеји у Војводини интерпретирају и примењују културне политике и сродне јавне политике у области мањинских права у својим институционалним приступима и праксама?
- Како се кроз музејске праксе успостављају и позиционирају мањински и већински културни идентитети и у којој мери ти процеси отварају простор за интеркултурне интеракције?

У оквиру ових питања, Јелена Михајлов ће посебно разматрати начине на које музејске институције концептуализују културу, повезаност музејских пракси и политика идентитета, механизме укључивања и искључивања мањинских култура, као и разлике у репрезентацији различитих етно-културних мањина, укључујући питање да ли ове праксе имају интегративни или сегрегативни карактер и у којој мери су селективне.

Хипотезе

У истраживању се полази од следећих претпоставки односно хипотеза:

Општа (централна) хипотеза - Х: Интеркултуралност се у културним политикама и сродним јавним политикама артикулише као пожељан нормативни оквир, док је њено превођење у институционалне приступе и музејске праксе у Војводини селективно и фрагментарно, што се одражава на начине позиционирања мањинских и већинских етно-културних идентитета.

Наведена општа хипотеза се даље разрађује кроз посебне (радне) хипотезе које се односе на јавне политике у области културе и мањинских права, институционалне приступе и музејске праксе.

Х1 – Јавне политике у области културе и мањинских права формално промовишу интеркултуралност, али су оне примарно концептуализоване као допуна постојећем моделу заштите одвојених мањинских идентитета, пре него као основа за развој интеракције и дијалога.

Х2 – Иако је интеркултуралност присутна у нормативном и декларативном оквиру јавних политика, њене оперативне и имплементационе димензије остају недовољно разрађене, што резултира ограниченом и неуједначеном применом интеркултурних

принципа у институционалним приступима и музејским праксама.

X3 – Музејске институције интерпретирају политике интеркултуралности на различите начине, при чему су институционални приступи и праксе условљени локалним контекстима, ресурсима и професионалним позицијама актера.

X4 – У музејским праксама доминира репрезентација културних идентитета као одвојених и стабилних категорија, док су интеркултурне интеракције и релационални аспекти идентитета мање видљиви.

5. Методе које ће се користити у истраживању

Да би одговорила на постављена истраживачка питања и формулисане хипотезе, кандидаткиња ће спровести комбиновано теоријско-емпиријско истраживање, са фокусом на квалитативне (интерпретативне) методе. Током истраживања биће примењене: метода студије случаја, метода индивидуалних интервјуа и анализа садржаја (архива, правних аката и докумената јавних политика).

У фокусу емпиријског дела истраживања биће студије случаја које обухватају Музеј Војводине у Новом Саду и три градска музеја у Кикинди, Зрењанину и Суботици. Ове институције културе су у фокусу анализе због њихове релевантности за тему која се истражује. У питању су комплексни музеји основани пре 2000. године, и због тога постоји могућност да се прате њихове активности током различитих периода, и уоче потенцијални континуитет/дисконтинуитет. На тај начин могу се идентификовати и промене кроз које су ове институције пролазиле, поредећи период након 2000. године са ранијим периодом њиховог рада, као и да ли се, и на који начин, мењао фокус заступљених мањинских култура.

У овим институцијама ће бити анализирани сталне и повремене музејске поставке, као и публикације музеја. Истраживање ће бити реализовано кроз анализу актуелних политика и пракси репрезентације, узимајући у обзир какво је место и положај мањинских етничких заједница у одабраним институцијама; биће анализирана и заступљеност мањинских садржаја у овим институцијама као и начини репрезентација мањинских култура. У циљу спровођења анализе музејских пракси, у истраживању ће бити примењена метода индивидуалних, полуструктурираних интервјуа са стручним особљем и кустосима у одабраним институцијама, у складу са њиховом улогом и позицијом унутар институције. Осим тога, биће анализирана архивска грађа ових институција која треба да открије промене у сакупљачким и излагачким праксама ових институција. Под архивском грађом се подразумевају интерни извештаји, каталози изложби и годишњи програми рада институција.

Истраживање ће бити допуњено анализом пракси два мањинска музеја: Музеја Подунавских Шваба у Сомбору и Музеја Словака у Бачком Петровцу. Ради добијања јасније слике о институционалном уређивању мањинских питања у области културе у Војводини, анализом ће бити обухваћене и политике и праксе мањинских Завода за

културу у Војводини (то су Заводи за културу војвођанских Мађара, Румуна, Русина, Хрвата и Словака) које у оквиру својих активности укључују и излагачку праксу.

Анализа садржаја јавних политика ће обухватити квалитативну интерпретативну анализу законских и нормативних докумената, са циљем разумевања начина на који се интеркултуралност и положај мањинских група формулишу и институционализују у оквиру јавних политика.

6. Очекивани резултати и научни допринос

Научни допринос дисертације кандидаткиње Јелене Михајлов огледа се у систематској анализи односа између јавних политика и институционалних приступа интеркултуралности, кроз емпиријско испитивање музејских пракси у Војводини. Оригиналност овог истраживања произилази из повезивања нормативног оквира (закона, стратегија и политика усмерених ка мањинским заједницама) са конкретним институционалним деловањем музеја, чиме се омогућава увид у однос између прокламованих принципа интеркултуралности и њихове институционалне примене.

Очекује се да истраживање покаже како законодавни оквир и јавне политике обликују институционалне приступе интеркултуралности, али и у којој мери музејске праксе делују као простор интерпретације, адаптације или трансформације тих политика. У раду ће бити идентификовани различити приступи интеркултуралности и начини на које се они одражавају у репрезентацији мањинских заједница у сталним поставкама, изложбеним програмима и пратећим активностима.

С обзиром на то да је Војводина етнички најхетерогенији регион у Србији, са развијеним системом мањинских права и институционалних механизма њихове заштите, истраживање ће допринети разумевању специфичности овог контекста и начина на који се принципи интеркултуралности обликују и артикулишу кроз деловање културних институција. Рад ће омогућити прецизније сагледавање односа између нормативног оквира и институционалне праксе, указујући на могуће подударности, ограничења или диспропорције.

Теоријски допринос рада огледа се у интердисциплинарном приступу проблему конструисања мањинских идентитета, који интегрише различите концепте, укључујући интеркултуралност, културну политику и музеологију, у оквиру јединственог аналитичког оквира. Полазећи од теоријских поставки нове музеологије, ово истраживање сагледава институције културе не само као просторе репрезентације, већ и као актере у артикулацији и обликовању институционалних приступа интеркултуралности у односу на јавне политике. Фокусирајући се на етно-културне идентитете у сложеној мултиетничкој средини, рад доприноси разумевању њиховог институционалног формирања и позиционирања, повезујући шири контекст политика идентитета и културних политика са конкретним музејским праксама. Иако су овакве анализе у међународној литератури развијене, у домаћем академском простору улога институција културе у процесима конструисања мањинских идентитета још увек није

довољно систематски истражена, па ова дисертација представља допринос њиховом продубљењу проучавању.

У складу са овим теоријским оквиром, први очекивани резултат истраживања је да се објасни начин на који се разумеју етно-културне мањине, као и концепт културе кроз који се ове мањине дефинишу путем политика и пракси музеја обухваћених истраживањем. Очекивани резултат истраживања представља идентификовање, као и преиспитивање мање видљивих разлика у односу према мањинским културама и њиховој репрезентацији, да би се на тај начин допринело бољем разумевању механизма укључивања ових мањина. Допринос овог истраживања огледа се у томе што се не задржава само на анализи укључивања мањинских наратива у институције културе, већ се фокусира и на разлике које постоје у репрезентацији различитих мањина.

Емпиријски допринос огледа се у систематизованој анализи музејских пракси у Војводини, које до сада нису биле обухваћене свеобухватним истраживањем у контексту односа јавних политика и интеркултуралних приступа.

На тај начин, дисертација доприноси продубљеном разумевању улоге музеја у артикулацији интеркултуралних принципа и позиционирању мањинских заједница у институционалном оквиру културе.

7. Закључак

Кандидаткиња Јелена Михајлов испуњава законске услове и услове предвиђене Статутом Факултета политичких наука за пријављивање докторске тезе на Факултету политичких наука у Београду.

На основу знања стеченог досадашњим образовањем, искуства у научноистраживачком раду и квалитета садржаја пријаве теме докторске дисертације, Комисија констатује да је Јелена Михајлов показала научне и стручне компетенције неопходне за успешну израду дисертације.

На основу анализе нацрта докторске тезе, комисија закључује да се ради о добро развијеном теоријско – методолошком и хипотетичком оквиру рада, који је усклађен са предметом и циљевима докторске дисертације. Комисија сматра да је тема предложеног рада друштвено и теоријски релевантна, будући да се заснива на повезивању различитих теоријских приступа у савременим проучавањима културних политика, музејски пракси и мултикултурализма, са циљем да се испитају не само начини производње мањинских културних идентитета, већ и различити начини укључивања и искључивања мањинских група и културним репрезентацијама.

Доносећи овај закључак Комисија је имала у виду и релевантност предложене селективне литературе, посебно јер је тема културних политика, која се обрађује у предлогу докторске тезе Јелене Михалов сложена и сагледана кроз емпиријску студију случаја, која овом предлогу даје посебну вредност.

8. Spisak selektivne literature

Appadurai, Arjun, ed. *The Social Life of Things: Commodities in Cultural Perspective*. New York: Cambridge University Press, 1986.

Applegate Krouse, Susan. "Anthropology and the New Museology." *Reviews in Anthropology* 35, no. 2 (2006): 169–182.

Anderson, Benedict. *Nacija: zamišljena zajednica*. Beograd: Plato, 1998.

Assmann, Jan. *Kultura pamćenja*. Beograd: Prosveta, 2011.

Baba, Homi. *Smeštanje kulture*. Beograd: Beogradski krug, 2004.

Bakić, Jovo. "Teorijsko-istraživački pristupi etničkoj vezanosti (ethnicity), nacionalizmu i naciji." *Sociologija* 48, no. 3 (2006): 231–264.

Bal, Mieke. "The Discourse of the Museum." U *Thinking about Exhibitions*, ur. Reesa Greenberg, Bruce W. Ferguson, and Sandy Nairne, 145–157. London: Routledge, 1996.

Balibar, Etjen. „Kultura i identitet.“ U *Nacija, kultura i građanstvo*, ur. Slobodan Divjak. Beograd, 2002.

Banting, Keith, and Will Kymlicka. "Is There Really a Retreat from Multiculturalism Policies? New Evidence from the Multiculturalism Policy Index." *Comparative European Politics* 11 (2013): 577–598.

Bara, Mario, i Vukić, Aleksandar, ur. *Hrvati u Vojvodini: identitet(i), procesi i društvene aktivnosti*. Zagreb–Subotica: IMIN i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, 2012.

Barth, Frederik. "Introduction." In: *Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Culture Difference*, ed. Frederik Barth. Oslo: Universitetsforlaget, 1969.

Barry, Brian. *Culture and Equality: An Egalitarian Critique of Multiculturalism*. Cambridge: Polity, 2001.

Baumann, Gerd. *The Multicultural Riddle: Rethinking National, Ethnic and Religious Identities*. London: Routledge, 1999.

Bašić, G., B. Todosijević, K. Marković i J. Zafirović. *Socijalni odnosi među etničkim zajednicama u Srbiji*. Beograd: Institut društvenih nauka i Centar za istraživanje etniciteta, 2020.

Bašić, Goran. „Politika multikulturalnosti: zaštita ili kontrola etničkih identiteta?“ *Filozofija i društvo*, br. 3 (2007): 167–195.

Bašić, Goran, i Marijana Pajvančić. *Od segregativne ka integrativnoj politici multikulturalnosti*. Beograd: Centar za istraživanje etniciteta, 2015.

Bašić, Goran. *Multikulturalizam i etnicitet*. Beograd: Institut društvenih nauka, 2018.

Башић, Горан. „Етно-културни идентитети – политике признања и праксе опстанка.“ У: *Стање и перспективе мултикултурализма у Србији и државама региона*, ур. Војислав Становчић и Горан Башић. Београд: Институт друштвених наука / Српска академија наука и уметности, 2016.

Benedikt, Rut. *Obrasci kulture*. Beograd: Prosveta, 1976.

Bennett, Tony. “The Exhibitionary Complex.” *New Formations*, no. 4 (Spring 1988).

Bennett, Tony. *The Birth of the Museum: History, Theory, Politics*. London: Routledge, 1995.

Bennett, Tony. *Differing Diversities: Transversal Study on the Theme of Cultural Policy and Cultural Diversity*. Strasbourg: Cultural Policy and Action Department, Council of Europe Publishing, 2008.

Benjamin, Walter. „Umetničko delo u veku svoje tehničke reprodukcije.“ U *Eseji*, 114–149. Beograd: Nolit, 1974.

Ber, Vivijen. *Uvod u socijalni konstrukcionizam*. Beograd: Zepter Book World, 2001.

Berger, Peter L., i Thomas Luckmann. *Socijalna konstrukcija zbilje*. Zagreb: Naprijed, 1992.

Beljinac, Nikola, i Ivana Spasić. „Da li je za etnokulturnu pravdu potrebna liberalna država? Osvrt na (post)jugoslovensko iskustvo.“ *Politički život* 24 (2023): 7–25.

Brubejker, Rodžers, i Frederik Kuper. „S onu stranu ‘identiteta’.“ *Reč* 69, br. 15 (2003): 405–445.

Bourdieu, Pierre. *The Field of Cultural Production: Essays on Art and Literature*. ed. R. Johnson. Chicago: Columbia University Press, 1993.

Brković, Čarna. „Upravljanje osećanjima pripadanja: Antropološka analiza ‘kulture’ i ‘identiteta’ u Ustavu Republike Srbije.“ *Etnoantropološki problemi*, sv. 2 (2008): 59–76.

Buden, Boris. „In the Museum of Museums.“ U *Performing the Museum: The Reader*, uredili Aleksandra Sekulić i Dušan Grlja. Novi Sad: Muzej savremene umetnosti Vojvodine; Beograd: Službeni glasnik, 2016.

Varadi, Tibor. „Osvrt na kolektivna većinska i manjinska prava.“ U *Položaj manjina u Saveznoj Republici Jugoslaviji: Zbornik radova sa naučnog skupa održanog 11, 12. i 13. januara 1995*, ur. Miloš Macura i Vojislav Stanovčić. Beograd: SANU, 1996.

Vasiljević, Jelena. *Antropologija građanstva*. Novi Sad: Mediterran Publishing; Beograd: Institut za filozofiju i društvenu teoriju, 2016.

Vahtel, Endru Baruh. *Stvaranje nacije, razaranje nacije: književnost i kulturna politika u Jugoslaviji*. Beograd: Stubovi kulture, 2001.

Vergo, Peter, ed. *The New Museology*. London: Reaktion, 1989.

Vertovec, Steven. „Introduction: Formulation Diversity Studies.“ In *Routledge International Handbook of Diversity Studies*, ed. Steven Vertovec. London: Routledge, 2015.

Vertovec, Steven. „Towards Post-Multiculturalism? Changing Communities, Conditions and Contexts of Diversity.“ *International Social Science Journal* 199 (2010): 83–95.

Vertovec, Steven and Susanne Wessendorf. „Introduction: Assessing the Backlash against Multiculturalism in Europe.“ In *The Multiculturalism Backlash: European Discourses, Policies and Practices*, ed. Steven Vertovec und Susanne Wessendorf. London: Routledge, 2010.

Van Meijl, Toon. „Anthropological Perspective on Identity: From Sameness to Differences.“ In *The SAGE Handbook of Identities*, ed. Margaret Wetherell and Chandra Talpade Mohanty, 63–81. London: SAGE Publications, 2010.

Vojković, Gordana. *Etnokulturalni portret Srbije, 2022*. Beograd: Republički zavod za statistiku, 2025. Dostupno na: <https://publikacije.stat.gov.rs/G2025/Pdf/G20254007.pdf>.

Vujačić, Ilija. „Deset godina nove manjinske politike u Srbiji.“ *Politička misao* 49, br. 2 (2012): 150–165.

Vukanović, Maša. *Pogled na kulturu – Zakoni i prakse u Srbiji i pet država članica Evropske unije*. Beograd: Zavod za proučavanje kulturnog razvitka, 2011.

Gavrilović, Ljiljana. *Muzeji i granice moći*. Beograd: Biblioteka XX vek, 2011.

Gavrilović, Ljiljana, i Marko Stojanović, ur. *Muzeji u Srbiji: započeto putovanje*. Beograd: Muzejsko društvo Srbije, 2008.

Гавриловић, Љиљана. *О политикама, идентитетима и друге музејске приче*. ЕИСАНУ, посебна издања, књига 65. Београд, 2009.

Гавриловић, Љиљана. *Култура у излогу: ка новој музеологији*. ЕИСАНУ, посебна издања, књига 60. Београд, 2007.

Gavrilović, Ljiljana. „Etnografski muzeji/zbirke i konstrukcija identiteta.“ U *Antropologija savremenosti*, Etnološka biblioteka, knjiga 23. Beograd, 2007.

Gavrilović, Ljiljana. „Multikulturalizam u Vojvodini.“ U *Zbornik radova Susreti kultura*. Novi Sad: Filozofski fakultet, 2006.

Gerc, Kliford. *Tumačenje kultura I i II*. Beograd: Biblioteka XX vek, 1998.

Гелнер, Ернест. *Нације и национализам*. Novi Sad: Matica srpska, 1997.

Golubović, Zagorka. *Ja i drugi: antropološka istraživanja individualnog i kolektivnog identiteta*. Beograd: Republika, 1999.

Golubović, Zagorka, Bora Kuzmanović i Mirjana Vasović. *Društveni karakter i društvene promene u svetlu nacionalnih sukoba*. Beograd: Filip Višnjić, 1995.

Grillo, R. D. "Cultural Essentialism and Cultural Anxiety." *Anthropological Theory* 3, no. 2 (2003): 157–173.

Dimić, Ljubodrag. *Agitprop kultura: agitpropovska faza kulturne politike u Srbiji: 1945–1952*. Beograd: Rad, 1988.

Dimitrijević, Vojin. „Stare i nove manjine posle realnog socijalizma.“ U *Položaj manjina u Saveznoj Republici Jugoslaviji: Zbornik radova sa naučnog skupa održanog 11, 12. i 13. januara 1995*, uredili Miloš Macura i Vojislav Stanovčić. Beograd: SANU, 1996.

Dimitrijević, Vojin, Odri A. Kartag, Branislav Milinković i dr. *Kulturna prava*. Beograd: Beogradski centar za ljudska prava, 1999.

Divjak, Slobodan, ur. *Nacija, kultura i građanstvo*. Beograd: Službeni list SRJ, 2002.

Doknić, B., F. Milić i Ivan Petrović Hofman, prir. *Kulturna politika Jugoslavije: 1945–1952: Zbornik dokumenata*. Beograd: Arhiv Jugoslavije, 2009.

Dragićević Šešić, Milena, i Branimir Stojković. *Kultura: menadžment, animacija, marketing*. Beograd: Clio, 2007.

Dreher, Jochen, and Hector Vera. "The Social Construction of Reality, A Four-Headed, Two-Fingered Book: An Interview with Thomas Luckmann." *Cultural Sociology* 10, no. 1 (2016): 30–36.

During, Simon, ed. *The Cultural Studies Reader*. 2nd ed. London and New York: Routledge, 1999.

Dorđević, Jelena. *Postkultura: uvod u studije kulture*. Beograd: Clio, 2009.

Dordano, Kristijan. *Ogledi o interkulturnoj komunikaciji*. Beograd: Biblioteka XX vek, 2001.

Đukić Dojčinović, Vesna. *Kulturna politika Srbije, 1989–2001*. Beograd: Zavod za proučavanje kulturnog razvitka, 2002.

Ђукић Дојчиновић, Весна, Драган Срећков и Дејан Боснић. „Стратешка анализа као основа стратешког планирања развоја културе у АП Војводини.“ *Зборник радова ФДУ* 11–12 (2007).

Ђукић, Весна. *Држава и култура: студије савремене културне политике*. Београд: Факултет драмских уметности, 2012.

Ђурић, Владимир, Дарко Танасковић, Драган Вукмировић и Милан Шормаз. *Етноконфесионални и језички мозаик Србије*. Београд: Републички завод за статистику, 2014.

Eriksen, Thomas Hylland. *Etnicitet i nacionalizam*. Beograd: Clio, 2007.

Žižek, Slavoj. „Multikulturalizam – Novi rasizam.“ U *Nacija, kultura i građanstvo*, uredio Slobodan Divjak. Beograd: Službeni list SRJ, 2002.

Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina („Službeni list SRJ“, br. 11/2002; „Službeni list SCG“, br. 1/2003 – Ustavna povelja; „Službeni glasnik RS“, br. 72/2009 – dr. zakon; 97/2013 – odluka US; 47/2018).

<https://mduls.gov.rs/wp-content/uploads/ZAKON-O-ZASTITI-PRAVA-I-SLOBODA-NACIONALNIH-MANJINA040718.pdf>.

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata. „Institucije.“ <https://www.zkvh.org.rs/institucije/>.

Iglton, Teri. *Kultura*. Beograd: Clio, 2017.

Ilić, Vladimir, i Slobodan Cvejić. *Nacionalizam u Vojvodini*. Zrenjanin: Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin“, 1997.

Ilić, Vladimir. „Međunarodni standardi u oblasti zaštite prava nacionalnih manjina.“ U *Standardi i unapređenje praksi: Nacionalne manjine u Srednjobanatskom okrugu i Timiškoj Županiji*. Zrenjanin: Centar za razvoj civilnog društva, 2007.

Jenkins, Richard. *Rethinking Ethnicity*. 2nd ed. London: SAGE, 2008.

Jenkins, Richard. *Social Identity*. 3rd ed. London: Routledge, 2014.

Kaplan, S. Flora. „Making and Remaking National Identities.“ In *A Companion to Museum Studies*, ed. Sharon Macdonald. Blackwell Companions in Cultural Studies. Oxford: Blackwell, 2006.

Knell, Simon J., Suzanne MacLeod, and Sheila Watson, eds. *Museum Revolutions: How Museums Change and Are Changed*. London and New York: Routledge, 2007.

Knell, Simon J. *Museums in the Material World*. Oxon: Routledge, 2007.

Kymlicka, Will, and Raphael Cohen-Almagor. „Ethnocultural Minorities in Liberal Democracies.“ In *Pluralism*. London: Routledge, 2000.

Kymlicka, Will, i Magda Opalski, ur. *Može li se izvoziti liberalni pluralizam?* Beograd: Beogradski centar za ljudska prava, 2002.

Kymlicka, Will. *Multikulturalno građanstvo*. Zagreb: Jesenski i Turk, 2003.

Kymlicka, Will. *Multicultural Odysseys: Navigating the New International Politics of Diversity*. Oxford: Oxford University Press, 2007.

Kymlicka, Will. „The Rise and Fall of Multiculturalism? New Debates on Inclusion and Accommodation in Diverse Societies.“ In *The Multiculturalism Backlash: European Discourses, Policies and Practices*, edited by Steven Vertovec and Susanne Wessendorf. London: Routledge, 2010.

Klaić, Dragan. „Thematic Priorities, Altered Institutional Typology: Cultural Policies and Institutions Facing the Challenge of Multicultural Societies.“ *Zbornik radova FDU* (2007): 265–275.

Klaić, Dragan. „Surviving the Culture Shock: Cultural Institutions Facing Globalization and Multiculturalism.“ *Zbornik radova FDU* (2008): 255–263.

Кумовић, Младенко. *Музеји у Војводини (1847–1997) – Културна политика и развој*. Нови Сад: Музеј Војводине, 2001.

Lidchi, Henrietta. „The Poetics and the Politics of Exhibiting Other Cultures.“ In *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*, ed. S. Hall, 151–223. London: Sage/Open University, 1997.

Lipsky, Michael. *Street-Level Bureaucracy: Dilemmas of the Individual in Public Services*. New York: Russell Sage Foundation, 2010. Прво издање 1980.

Lončar, Jelena, i Nikola Beljinac. „Kulturna autonomija nacionalnih manjina: teorijske perspektive i praktični izazovi.“ U *Kulturna autonomija nacionalnih manjina u svetlu činjenica*, uredili Tibor Várady, Goran Bašić i Siniša Tatalović, 10–29. Beograd: Institut društvenih nauka; SANU; Akademska mreža za saradnju u Jugoistočnoj Evropi, 2021.

Luke, Timothy W. *Museum Politics: Power Plays at the Exhibition*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2002.

Макуљевић, Ненад. *Уметност и национална идеја у XIX веку: систем европске и српске визуелне културе у служби нације*. Београд: Завод за уџбенике, 2006.

Macdonald, Sharon, ed. *A Companion to Museum Studies*. Blackwell Companions in Cultural Studies. Oxford: Blackwell, 2006.

Macdonald, Sharon. „Introduction.“ In *Theorizing Museums: Representing Identity and Diversity in a Changing World*, edited by Sharon Macdonald and Gordon Fyfe, 1–18. Oxford: Blackwell, 1996.

Macdonald, Sharon. „Museums, National, Postnational and Transcultural Identities.“ *Museum and Society* 1, no. 1 (2003): 1–16.

Mansouri, Fethi, ed. *Interculturalism at the Crossroads: Comparative Perspectives on Concepts, Policies and Practices*. Paris: UNESCO Publishing, 2017.

Manojlović Pintar, Olga, and Aleksandar Ignjatović. „National Museums in Serbia: A Story of Intertwined Identities.“ In *Making National Museums in Europe – A Comparative Approach*, edited by Peter Aronsson and Gabriella Elgenius, 779–817, 2011.

Markovich, Slobodan G. „Ethnic and National Minorities in Serbia and the Kingdom of Yugoslavia.“ In *Minorities in the Balkans: State Policy and Inter-Ethnic Relations (1804–2004)*, edited by D. T. Bataković, 162–184. Belgrade: Institute for Balkan Studies of the Serbian Academy of Sciences and Arts, 2011.

Martinović, Dragana. *Kulturna politika nacionalnih muzeja u Srbiji*. Beograd: Zavod za proučavanje kulturnog razvitka, 2011. Dostupno na:
http://zaprokul.org.rs/wp-content/uploads/2015/01/kp_nacionalni_muzeji.pdf.

Martinović, Dragana, i Biljana Jokić. *Muzeji Srbije – Aktuelno stanje*. Beograd: Zavod za proučavanje kulturnog razvitka, 2009.

Modood, Tariq, and Nasar Meer. „Rejoinder: Assessing the Divergences on Our Readings of Interculturalism and Multiculturalism.“ *Journal of Intercultural Studies* 33, no. 2 (2012): 233–244.

Meer, Nasar, Tariq Modood and Ricardo Zapata-Barrero, eds. *Multiculturalism and Interculturalism: Debating the Dividing Lines*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2016.

Milenković, Miloš. *Antropologija multikulturalizma: od politike identiteta ka očuvanju kulturnog nasleđa*. Beograd: Srpski genealoški centar, Odeljenje za etnologiju i antropologiju Filozofskog fakulteta, 2014.

Milenković, Miloš. „Problemi konstitucionalizacije multikulturalizma – pogled iz antropologije. Deo prvi: o ‘očuvanju’ identiteta.“ *Etnoantropološki problemi* n.s. god. 3, sv. 2 (2008): 45–57.

McMaster, Gerald. „Museums and the Native Voice.“ U *Museums After Modernism: Strategies of Engagement*, edited by Griselda Pollock and Joyce Zemans. Blackwell Publishing, 2007.

Njegovan, D., ed. *Kultura i identitet Bunjevaca: Collected Papers from the Symposium*. Novi Sad: Muzej Vojvodine, 2017.

Ože, Mark. *Nemesta: uvod u antropologiju nadmodernosti*. Beograd: Biblioteka XX vek, 2005.

Pavlović, Vukašin. „Mikrofizika i makropolitika moći Mišela Fukoa.“ *Godišnjak Fakulteta političkih nauka* (2008): 7–27.

Pearce, Susan, ed. *Museums, Objects and Collections: A Cultural Study*. London: Routledge, 1994.

Pjetrovski, Pjotr. *Kritički muzej*. Beograd: Evropa Nostra Srbija i Centar za muzeologiju i heritologiju, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu, 2013.

Pollock, Griselda. „Un-Framing the Modern: Critical Space/Public Possibility.“ In: *Museums After Modernism: Strategies of Engagement*, edited by Griselda Pollock and Joyce Zemans. Blackwell Publishing, 2007.

Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Republici Srbiji. Beograd: Republički zavod za statistiku, 2022. Dostupno na: <https://popis2022.stat.gov.rs/>

Preziosi, Donald. „Introduction.“ In *The Art of Art History*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2009.

Preziosi, Donald. „Art History and Museology: Rendering the Visible Legible.“ U *A Companion to Museum Studies*, uredila Sharon Macdonald, 50–63. Blackwell Companions in Cultural Studies. Oxford: Blackwell, 2006.

Radosavljević, D., E. Vukašinović i M. Keveždi, ur. *Nacionalni saveti nacionalnih manjina i kultura 2: Zbornik*. Novi Sad: Zavod za kulturu Vojvodine, 2015.

Recommendation on the Protection and Promotion of Museums and Collections, Their Diversity and Their Role in Society. Final resolution presented at the 38th General Conference, November 2015. Dostupno na:

<http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002463/246331m.pdf>.

Report on the Role of Public Arts and Cultural Institutions in the Promotion of Cultural Diversity and Intercultural Dialogue. European Agenda for Culture, Work Plan for Culture 2011–2014. Brussels, 2014. Dostupno na:

http://ec.europa.eu/assets/eac/culture/library/reports/201405-omc-diversity-dialogue_en.pdf.

Ristić, Dušan. „Znanje, diskurs i metodološki zaokret u Socijalnoj konstrukciji realnosti Pitera Bergera i Tomasa Lukmana.“ *Glasnik Etnografskog instituta SANU* 67, br. 1 (2019): 77–90.

Sandell, Richard. *Museums, Prejudice and the Reframing of Difference*. London: Routledge, 2007.

Sandell, Richard. *Museums, Society, Inequality*. London: Routledge, 2002.

Semprini, Andrea. *Multikulturalizam*. Beograd: Clio, 2004.

Simić, Marina. „Displaying Nationality as Traditional Culture in the Belgrade Ethnographic Museum: Exploration of a Museum Modernity Practice.“ *Glasnik Etnografskog instituta SANU* 54 (2006): 305–318.

Simić, Marina. „Muzealizacija socijalističkog nasleđa: preliminarna antropološka analiza Muzeja istorije Jugoslavije.“ *Genero: časopis za feminističku teoriju*, br. 21 (2017a): 117–135.

Симић, Марина. „Антрополошко проучавање државе: поглед на постсоцијализам.“ *Гласник Етнографског института САНУ* (2017b): 15–29.

Simić, Marina. „Social Construction of (Post)Postsocialist Reality: Ethnographic Research into the Everyday.“ *Glasnik Etnografskog instituta SANU* 67, br. 1 (2019): 121–134.

Simić, Marina. „Kultura kao politika: ili ‘ono što je lepo u vezi s kulturom je da je svako ima’.“ U *Kultura, rod, građanski status*, ur.: Daša Duhaček i Katarina Lončarević, 70–81. Beograd: Fakultet političkih nauka, Centar za studije roda i politike, 2012.

Smit, Antoni D. *Nacionalni identitet*. Beograd: Biblioteka XX vek, 1998.

Spasić, Ivana. „Društvena konstrukcija stvarnosti i konstrukcionizam: nesporazum koji to (možda) nije.“ *Glasnik Etnografskog instituta SANU* 67, br. 1 (2019): 15–31.

Spasić, Ivana. „Kultura.“ U *Kritički pojmovnik civilnog društva 2*, uredio Aleksandar Molnar, 7–49. Beograd: Grupa 484, 2004.

Smith, Anthony D. *Nacionalni identitet*. Beograd: Clio, 1991.

Stojnov, Dušan. „Konstruktivistički pogled na svet: Predstavljanje jedne paradigme.“ *Psihologija* 34, br. 1–2 (2001): 9–48.

- Stojković, Branimir. *Identitet i komunikacija*. Beograd: Čigoja, 2002.
- Stojković, Branimir. „Mreže identiteta.“ *Godišnjak Fakulteta političkih nauka*, br. 3 (2009).
- Shore, Cris, and Susan Wright, eds. *Anthropology of Policy: Critical Perspectives on Governance and Power*. London and New York: Routledge, 1997.
- Thomas, Nicholas. „The Museum as Method.“ *Museum Anthropology* 33, br. 1 (2010): 6–10.
- Taylor, Charles. *Multiculturalism: Examining the Politics of Recognition*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1994.
- Urošević, Milan. „Teorija i istorija ‘upravljaštva’ i upravljačkih režima u radu Mišela Fukoa.“ *Etnoantropološki problemi*, 19 (3), 2024, 921–942.
- Фуко, Мишел. *Надзирати и кажњавати: рођење затвора*. Београд: Просвета, 1997.
- Foucault, Michel. *The Archaeology of Knowledge*. London: Routledge, 1969.
- Foucault, Michel. *The History of Sexuality, Vol. 1: An Introduction*. London: Penguin, 1976.
- Hall, Stuart. „The Spectacle of the Other.“ U *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*, edited by Stuart Hall, 13–74. London: Sage/Open University, 1997.
- Hall, Stuart. „Kome treba identitet.“ *Reč* 64, br. 10 (2001): 215–233.
- Harris, Scott R. *What Is Constructionism? Navigating Its Use in Sociology*. Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers, 2010.
- Halpern, Katrin, i Žan-Klod Ruano Bolbaran. *Identitet(i), pojedinac, grupa, društvo*. Beograd: Clio, 2009.
- Hetherington, Kevin. „Foucault and the Museum.“ In *The International Handbooks of Museum Studies: Museum Theory*, ed. Andrea Witcomb and Kylie Message, 21–40. First edition. London: Wiley-Blackwell, 2015.
- Hooper-Greenhill, Eileen. *Museums and the Shaping of Knowledge*. London: Routledge, 1992.
- Council of Europe. *White Paper on Intercultural Dialogue: Living Together As Equals in Dignity*. Strasbourg: Council of Europe, 2008.
- Crooke, Elizabeth. *Museums and Community: Ideas, Issues and Challenges*. London and New York: Routledge, 2007.
- Šuvaković, Miško, i Dragomir Ugren, ur. *Evropski konteksti savremene umetnosti u Vojvodini u XX veku: Zbornik*. Novi Sad: Muzej savremene umetnosti Vojvodine, 2008.
- Watson, Sheila, ed. *Museums and Their Communities*. London and New York: Routledge, 2007.
- Walsh, Kevin. *The Representation of the Past: Museums and Heritage in the Post-Modern World*. London: Routledge, 1992.

Wedel, Janine R., Cris Shore, Gregory Feldman, and Stacy Lathrop. „Toward an Anthropology of Public Policy.“ *Annals of the American Academy of Political and Social Science* 600 (2005): 30–51.

Wimmer, Andreas. „Elementary Strategies of Ethnic Boundary Making.“ *Ethnic and Racial Studies* 31, br. 6 (2008): 1025–1055.

Wright, Susan. „The Politicization of ‘Culture’.“ *Anthropology Today* 14, br. 1 (1998): 7–15.

26. маја 2026. године

Комисија

Проф. др Марина Симић, Факултет политичких наука Универзитета у Београду

Др Иван Ђорђевић, виши научни сарадник, Етнографски институт САНУ

Доц. др Никола Бељинац, Факултет политичких наука Универзитета у Београду

Доц. др Милош Ничић, Факултет политичких наука Универзитета у Београду